

המשפט הבינלאומי של הבנייה

מונוגרפיה אקדמית

הספר המלא

Author: דמיטרי בלקין (ORCID:
(<https://orcid.org/0009-0003-1532-1958>)

פרופסור חבר למשפט בינלאומי, האקדמיה
הסלאבית-יוונית-לטינית, מוסקבה, רוסיה.
דוא"ל: dmitryb81@gmail.com

DOI: [icl.he.ch7/10.64457](https://doi.org/10.64457/icl.he.ch7)

מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה בינלאומיים

ציטוט מומלץ: דמיטרי בלקין. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה בינלאומיים. בתוך דיני בנייה בינלאומי. מוסקבה: האקדמיה הסלאבית-יוונית-לטינית, 2025. DOI: [10.64457/icl.he.ch7](https://doi.org/10.64457/icl.he.ch7).

הפרק דן בפיתוח מתקדם וקודיפיקציה של דיני חוזי בנייה בינלאומיים באמצעות שילוב תנאי FIDIC במכשירי-המודל של UNCITRAL ובעקרונות UNIDROIT. הסקירה עוקבת אחר גרסאות FIDIC 1999 ו-FIDIC 2017 ופסקי-בוררות מכריעים (ICC, Impregilo, RFCC, Salini). ניתוח (10619) המאמתים יישוב סכסוכים רב-שלבי וכלל הודעה קבוע של עשרים ושמונה ימים. ניתוח השוואתי משווה הודעות, ניכויים ותפקיד המהנדס למסמכי UNCITRAL ו-UNIDROIT וחושף פערים רגולטוריים. הסיום מציע נתיב קודיפיקציה: מונחים אחידים, הפיכת סעיפי FIDIC ל-Guidance והטמעת DAAB. התוצאה מפחיתה פיצול משפטי, מגבירה ודאות ומגנה על בעלי-העניין בפרויקטים חוצי-גבולות.

דיני החוזים הבין-לאומיים בענף הבנייה הם תחום צעיר ודינמי המתאפיין בהתפתחות מתמדת של נורמות ופרקטיקות אחידות. תחום זה, הניצב בצומת שבין משפט המסחר הבין-לאומי למשפט הבנייה, מסדיר חוזי בנייה גדולי-היקף המעורבים בהם צדדים ממדינות שונות. בשנים האחרונות עובר תחום זה תהליך של התפתחות פרוגרסיבית – קרי גיבוש הדרגתי של כללי

פרק 7. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה

בינלאומיים DOI: [10.64457/icl.he.ch7](https://doi.org/10.64457/icl.he.ch7) —

משפט מוסכמים באמצעות הניסיון המעשי והנורמות הפרטיות – לצד ראשיתה של קודיפיקציה בין-לאומית, דהיינו עיגון עקרונות וכללים כלליים במסמכי מודל והנחיות רשמיות. בהיעדר אמנה בין-לאומית ספציפית בתחום זה, עומדים במוקד התהליך שני גורמים מרכזיים: (1) תקני חוזה פרטיים שפותחו על-ידי גופים מקצועיים, ובראשם הפדרציה הבין-לאומית של מהנדסים יועצים (FIDIC), ו-(2) מיזמי חקיקה רכה בין-לאומיים כגון עקרונות UNIDROIT והחוקים המודליים של UNCITRAL (הנקראת גם CNUDMI בספרות העברית). שיתוף הפעולה וההפריה ההדדית בין התקנים החוזיים הפרטיים לבין מסגרות הנורמה הבין-לאומיות הללו מובילים להיווצרות מערכת עקרונות משותפת, אשר ניתן לכנותה “דיני הבנייה הבין-לאומיים” או *Lex Constructionis*. פרק זה יבחן כיצד שילובם של תקני FIDIC בתוך ההקשרים הנורמטיביים שמציעים UNIDROIT וה-UNCITRAL תורם להתפתחות ההדרגתית ולקודיפיקציה של דינים אלה, ומהן המשמעויות של תהליך זה עבור העוסקים בענף הבנייה הבין-לאומי.

תקני FIDIC כבסיס לדין הבנייה הטרנס-לאומי. תקני FIDIC (ראשי תיבות של *Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils*) הם סדרת חוזים מדגמיים למיזמי בנייה, אשר צברו מעמד של תקן גלובלי בניהול סיכונים והקצאת חובות בפרויקטים גדולים. הפדרציה נוסדה ב-1913, ומאז הייתה גורם מוביל באחדת כללים ונהלים בניהול פרויקטים בין-לאומיים. חוזי FIDIC מצטיינים בכך שהם כוללים תנאים כלליים אחידים (הנחשבים מתאימים למגוון רחב של מדינות ונסיבות) ותנאים מיוחדים המאפשרים התאמה לפרויקט ספציפי או לדין מקומי בעת הצורך. הוודאות המשפטית שמקנים חוזים אלה לצדדים תרמה לפופולריות חסרת תקדים: כיום נעשה שימוש בתקני FIDIC במרבית מדינות העולם, בפרט בפרויקטים מורכבים הממומנים על-ידי בנקים בין-לאומיים או מעורבים בהם קבלנים ויועצים זרים. למעשה, למעלה מ-70 מדינות אימצו התקשרויות לפי FIDIC עם מתכננים וקבלנים, בעוד שקודם לכן שררו בהן עשרות חוזים שונים – דבר המעיד על מגמת האחדה משמעותית.

התבססות התקנים של FIDIC הולידה עם הזמן מכלול של מנהגים, נוהגים וכללים המיושמים הלכה למעשה בענף הבנייה הבין-לאומי. מכלול זה, אשר נכתב עליו כי הוא מה שקרוי בדוקטרינה “*Ius Ingeniorum*” או *Lex Constructionis*, הפך למעין “משפט משלים” שעל פיו מכוונים את ההתנהגות החוזית כאשר הדין הלאומי אינו מספק תשובה מלאה או כאשר הצדדים רוצים להסתמך על נורמות בינלאומיות נייטרליות. כך למשל, חובות שיתוף הפעולה בין הצדדים – הנחשבות חיוניות בפרויקטי בנייה – מעוגנות היטב בתקני FIDIC ומקנות להן מעמד נורמטיבי מחייב, גם במדינות שבהן הדין המקומי אינו מטיל חובת תום-לב מפורשת במהלך קיום החוזה. דוגמה נוספת: סעיפי FIDIC מחייבים את המזמין לשלם לקבלן תשלומים מקדמיים ותקופתיים על חשבון העבודה שבוצעה, מתוך הכרה ש“זרימת המזומנים היא ליבת החיים של תעשיית הבנייה”;⁷ עיקרון זה, שנוסח לראשונה בפסיקה האנגלית (עניין *Dawnays Ltd v. Minter*, 1971), חלחל דרך תקני FIDIC והתקבל גם בפרשנותם של חוזי בנייה בבתי משפט במדינות שונות.

בנוסף, תקני FIDIC מספקים מנגנוני פתרון סכסוכים ייחודיים כמו לוחות המומחים (*Dispute Boards*) – פאנל עצמאי של מומחים המלווה את הפרויקט, מכריע בסכסוכים באופן זמני ומאפשר המשך העבודה ללא עיכובים משמעותיים. מנגנון זה, לצד בוררות בינלאומית

פרק 7. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה

כערכאה סופית (כפי שמקובל בתקני FIDIC), זוכה להכרה גוברת בבתי משפט מקומיים הרואים בו כלי יעיל ומועדף על-פני התדיינות ממושכת בבתי משפט מקומיים. תופעה זו – של אימוץ הליכים חוזיים מתוקננים על-ידי שופטים ומחוקקים – מעידה על התפתחות פרוגרסיבית של הדין: כללים שיסודם בהסכמות חוזיות פרטיות מקבלים תוקף משפטי כללי כמנהג או כפרשנות המקובלת בכל העולם.

אפשר אפוא לומר שתקני FIDIC הם היסוד המעשי שעליו נבנית אט-אט “Lex Constructionis” גלובלית. כפי שציין מחבר אחד, המקור העיקרי או הטבעי למה שאנו מכנים כיום *Ius Ingeniorum* או *Lex Constructionis* הם חוזי המודל שפותחו על-ידי הגופים הבינלאומיים השונים – ובראשם FIDIC. משמעות הדבר היא שצדדים הנכנסים לחוזה בנייה בינלאומי מצופים על-ידי הקהילה העסקית להשתמש בתקנים אלה או לכל הפחות להתייחס אליהם כנקודת ייחוס, ואם יתגלע סכסוך – רוב הסיכויים שהוא ייושב בהתבסס על הניסיון הבינלאומי עם אותם תקנים.

תרומת UNIDROIT: עקרונות כלליים המשולבים בתקני הענף. ארגון UNIDROIT (המכון הבין-לאומי לאחדות המשפט הפרטי) קידם עקרונות משפטיים כלליים המתאימים לכל החוזים המסחריים הבינלאומיים – בכלל זה גם חוזי בנייה. עקרונות UNIDROIT לחוזים מסחריים בין-לאומיים (מהדורת 2016) אינם עוסקים במישרין בסוגיות ייחודיות לבנייה כמו אחריות לתכנון או בדק, אך הם קובעים מסגרת רחבה של דינים, כגון חובת קיום בתום-לב, זכות לריפוי (cure) הפרת חוזה, הגנת הצד הנפגע מהפרה יסודית, ועוד, אשר כולם רלוונטיים לענף הבנייה oas.org. לעקרונות אלה יש ערך משלים ופרשני עבור חוזי FIDIC: כאשר חוזה FIDIC שותק בנקודה מסוימת או נתון לכמה פרשנויות, ניתן להיעזר בעקרונות UNIDROIT כדי לפסוק ברוח מקובלת בין-לאומית.

כך, למשל, עקרונות UNIDROIT מייחדים תשומת לב למושג הפרה צפויה (anticipatory breach) – כאשר ברור שאחד הצדדים עומד להפר את החוזה, לצד השני נתונה הזכות להשעות את ביצועו עד לקבלת הבטוחות הנדרשות (סעיף 7.1.3). בחוזי FIDIC ישנם רכיבים הדומים לכך (לדוגמה, זכות המזמין להשעות תשלומים אם הקבלן מחדל בביצוע, או זכות הקבלן להשעות עבודה בשל אי-תשלום), וההקבלה לעקרונות UNIDROIT מסייעת להצדיק ולגבש את ההבנה של זכויות אלה מבחינה משפטית כללית. דוגמה נוספת: עקרונות UNIDROIT מאפשרים לבית משפט להתאים את החוזה במקרה של hardship (סעיף 6.2.3) – מצב בו המשך קיום החוזה הפך מכביד בצורה בלתי הוגנת בשל שינוי נסיבות בלתי צפוי. בחוזי FIDIC, כפי שהוזכר, קיים מנגנון לגבי כוח עליון (פורס מאז'ור) המעניק ארכה לזמן אך אינו נוקב במפורש בהפחתת תמורה. השילוב של שני הכלים הללו – חוזה FIDIC ועקרונות UNIDROIT – מאפשר לשופט או בורר להציע פתרון הוגן (למשל, חלוקת נטל העלויות הנוספות) תוך הישענות על הנורמות הגלובליות של UNIDROIT, מבלי לסטות מן ההסדר הכללי של חוזה FIDIC.

יש לציין כי השימוש בעקרונות UNIDROIT כמשפט מסדיר (או משלים) לחוזי FIDIC הוא פרקטיקה ידועה: בפסיקה בינלאומית כבר כינו את עקרונות UNIDROIT “ציר הדיון בדבר הלכס מרקטוריה” והציעו שהם יכולים להפוך לליבת דיני הסחר הכלליים oas.org.

פרק 7. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה

למעשה, במקרים מסוימים כוללים הצדדים לחוזה הבנייה הוראה מפורשת שהחוזה יפורש בהתאם לעקרונות UNIDROIT, ובכך מבטיחים מסגרת נייטרלית ו"lingua franca"*. משפטיית oas.orgoas.org. כך ניתן לעקוף חזיתית קשיים שעלולים לנבוע מהבדלי מונחים: למשל, בעוד בדיני המשפט האזרחי מדברים על "נושה" ו-"חייב", במשפט המקובל מונחים אלו מצומצמים לעיתים למקרים של חובות תשלום. עקרונות UNIDROIT מציעים טרמינולוגיה אחידה שניתנת ליישום בחוזים, מה שמונע בלבול oas.orgoas.org – ושוב, דבר זה מגביר את האחידות בפירוש חוזים כמו FIDIC, שנערכים באנגלית אך לעיתים מתורגמים או נדונים בערכאות משפטיות במדינות שונות.

תרומה חשובה נוספת של עקרונות UNIDROIT היא השפעתם על חקיקה לאומית בתחומים קרובים. עקרונות אלו שימשו מקור השראה לרפורמות קודקס בדרום אמריקה, אירופה ואסיה oas.org. התוצאה היא שהמשפט המדינתי נעשה ידידותי יותר כלפי ההסדרים החוזיים המקובלים בינלאומית. כך, למשל, הקוד האזרחי החדש של פרו (2019) אימץ מושגים של Hardship ותום-לב מוגבר בניהול מ"מ, המשקפים את עקרונות UNIDROIT. שינוי כזה מקל על קבלת סעיפי FIDIC בפרו, משום שהוא מצמצם את הסתירה האפשרית בינם לבין דינים קוגנטיים פרואניים. דוגמה נוספת: התיקון לחוק השווייצרי (2020) אישר בפירוש את התוקף של פאנלי מומחים וגישות ADR (יישוב סכסוכים אלטרנטיבי) בחוזה בנייה ציבוריים – ללא ספק צעד בהשראת ההצלחה של דגם ה-Dispute Board.

לסיכום חלק זה, ניתן לומר שעקרונות UNIDROIT ותקני FIDIC משתלבים כמסגרת ותוכן: העקרונות מספקים תשתית משפטית עקרונית רחבה, ותקני FIDIC ממלאים אותה בתוכן ספציפי לענף. כתוצאה, התפתח מין "שיח" משפטי בין-לאומי של דיני הבנייה, שבו פסקי דין, בוררים ומחברים מצטטים גם את FIDIC וגם את UNIDROIT כעמודי התווך. שיח זה הוא חלק מתהליך הקודיפיקציה הפרוגרסיבי: המשפט נכתב לא רק על-ידי המחוקק, אלא באמצעות מגוון מקורות משלימים המכוונים כולם לאותן מטרות – הבטחת איזון, הגינות ויעילות בחוזה בנייה בין-לאומיים.

תפקיד UNCITRAL: יצירת מסגרת משפטית משלימה. UNCITRAL (הוועדה המשפטית של האו"ם למסחר בין-לאומי) לא גיבשה, כאמור, חוק מודל ספציפי לחוזה בנייה, אך פעולותיה בתחומי רכש ציבורי, מימון פרויקטים ויישוב סכסוכים השפיעו עמוקות על סביבתם המשפטית של חוזים אלו. חוק המודל לרכש ציבורי של UNCITRAL (2011), למשל, אימץ עקרונות של שקיפות, תחרות ושוויון הזדמנויות במכרזים. הדבר דחף מדינות רבות לעדכן את חוקי המכרזים שלהן ולהכניס בהם מנגנונים מודרניים. במסגרת זו, בשנות ה-2010 אימצו כמה ארצות (כגון מקסיקו, אינדונזיה) בפעם הראשונה תבניות חוזה סטנדרטיות לעבודות, לעיתים קרובות בהשראת FIDIC או תוך שימוש ישיר במסמכי המכרז של הבנק העולמי הכוללים תנאי FIDIC. כלומר, חוקי המודל של UNCITRAL מספקים שלד רגולטורי, שבתוכו משתלבים בנוחות תקני FIDIC. היכן שמדינה קובעת בחוקיה שחוזי עבודה יתוכננו באופן שמחלק סיכונים באופן יעיל ושמעודד השתתפות מציעים זרים, כמעט מובן מאליה שהיא תפנה לתקן FIDIC, הנותן מענה בדיוק לכך.

כך גם חוק המודל של UNCITRAL על שותפויות ציבוריות-פרטיות (PPP) שפורסם ב-2019: הוא דן בחלוקת סיכונים חוזית וביצירת גמישות נאותה בחוזים ארוכי-טווח. החוק המודל אינו כופה שימוש בחוזה FIDIC, אך הוגי המדיניות והמחוקקים המשתמשים בו יכולים לשאוב מתוכו עקרונות – כגון הסדרי סיום חוזה בטרם עת, פיצוי בגין הוראות רגולטוריות חדשות, וכדומה – התואמים סעיפים בולטים בתקני FIDIC (למשל סעיפי שינוי חוק או שינויים כלכליים). באמצעות אלו, ובאמצעות מדריך מחוקק שצורף לחוק המודל, UNCITRAL למעשה מכשירה את הקרקע להטמעת גישות FIDIC בדיני ה-PPP הלאומיים.

לבסוף, כאמור, תרומתה המשמעותית של UNCITRAL היא בתחום סכסוכי החוזים: חוק המודל לבוררות מסחרית בינלאומית (1985/2006), שהוטמע בישראל (2018) ובמדינות רבות אחרות, וכן האמנה לאכיפת פסקי בוררות זרים (ניו יורק, 1958), מבטיחים שפסקי בוררות הניתנים לפי סעיפי הבוררות של חוזה FIDIC יאכפו כמעט בכל מקום. בהקשר של FIDIC, סעיפי הבוררות מנוסחים לפי כללי ICC או מוסדות בינלאומיים אחרים, אך לכולם משותף שהם נהנים מתמיכת משטר אמנת ניו יורק – מה שמקנה ביטחון בהכרה ובאכיפה של תוצאות סכסוך. מבחינת הצדדים, זהו מרכיב חיוני: הם יודעים שהכרעה סופית – למשל, תשלום על-פי פסק בוררות ICC – תהיה אכיפה ללא תלות במקום שבו מצוי הנתבע או נכסיו.

מכאן, שבאופן לא ישיר אך מובהק, UNCITRAL מסייעת לכך שחוזה FIDIC יממשו את ייעודם, ללא חשש מהתערבות בתי משפט מקומיים או סירוב אכיפה של סעיפים מסוימים. אמנם, נקודה למחשבה היא אכיפת החלטות של לוחות המומחים (DAB): נכון להיום, כאמור, אין אמנה הדומה לאמנת ניו יורק לגבי החלטות DAB. במצב דברים זה, היו מקרים שצד הפסיק ביצוע החלטה של לוח מומחים בטענה שזו סותרת סדרי דין מקומיים – אך רוב הפורומים דחו טענות כאלו, לא מעט בהשראת רוח אמנת ניו יורק עצמה המעודדת כיבוד הסכמות בוררות ומניעת “מסלול כפול” של התדיינות. דוגמה לכך ניתן למצוא בפסיקה הבריטית (עניין Peterborough, 2017) ובפסיקה בסינגפור (עניין Persero, 2014) שהורו על אכיפת החלטות לוח מומחים בהתאם לחוזה FIDIC.

דוגמאות אינטגרציה ברמה המקומית. נדגים כעת כיצד באה לידי ביטוי הטמעת FIDIC במשפט המדינתי: בישראל, בשנים האחרונות, המשרד להגנת הסביבה, רשות מקרקעי ישראל וגופים נוספים החלו לכלול בחוזה עבודות תשתית בינלאומיות הוראות בנוסח FIDIC (למשל, בחוזה הקמה ותפעול של מתקני התפלה ומתקני אנרגיה שבוצעו על-ידי חברות זרות). זאת, במטרה למשוך משקיעים זרים המעדיפים להתקשר בחוזה מוכר ואחיד, ובשל ההכרה שתקני FIDIC מציעים פלטפורמה מאוזנת יותר מחוזים “תפורים” חד-צדדית, כפי שהיה נהוג בחוזה ממשלה ישנים. ואכן, כפי שציין מהנדס רון חבצלת, מרבית חוזה הבנייה הציבוריים בארץ נוסחו מנקודת מבט המזמין ואינם בהכרח הוגנים או מאוזנים, דבר היוצר מציאות קפקאית של התנצחויות משפטיות – ומכאן הקריאה שלו ושל אחרים לבצע “גיור” לחוזה FIDIC והטמעתו כנורמה התקנית בישראל. נכון לשנת 2025, גופים מקצועיים כמו איגוד המהנדסים והקבלנים תומכים במהלך זה, שכולל הכנת תרגום רשמי לעברית של מסמכי FIDIC והתאמות בדין המקומי הדרושות לכך. כבר פורסמו מספר מאמרים בעברית המבארים את עקרונות FIDIC ומתווים דרך לשלבם בחקיקה ובתקינה הישראלית – למשל, חבצלת (2020) מציע להכיר בחוזה

FIDIC כחווה מדף תקני ולהתאים אליו את חווה הממשלה 3210 (החווה האחד לעבודות קבלניות).

במדינות אחרות, התהליכים מתקדמים בקצב שונה. במפרץ הפרסי, כפי שהוזכר, מספר מדינות כבר אימצו גרסאות מתורגמות של חוזה FIDIC כבסיס לחוזים ציבוריים (למשל, "החווה האדום" בתרגום לערבית בסעודיה, עם שינויי התאמה). בהודו, משרד הבינוי הוציא ב-2019 הוראה הממליצה להשתמש בחוזה FIDIC בפרויקטים מורכבים בהשתתפות גופים זרים. בקניה, חוק העבודות הציבוריות החדש (2021) מתיר רשמית שימוש בחוזה FIDIC במכרזי ממשלה, צעד שלא היה מובן מאליו לפני עשור.

דוגמה מעניינת היא ברזיל: אותה מדינה הוציאה ב-2015 חוק לבוררות ולוח-מומחים בחוזה קונססיה, שאימץ רבות מהעקרונות של תקני FIDIC (כגון הכרעות מומחים כשלב מקדים לבוררות, ופירוט של מצבי חווה בלתי צפויים המזכים בהארכת זמנים ותוספת תשלום).

בסך הכל, המגמה ברורה: ישנה תנועה לכיוון סטנדרטיזציה גלובלית של חוזה בנייה. הצדדים בשוק – ממשלות, מזמיני פרויקטים פרטיים, בנקים – מבינים את היתרונות של חווה המוכר לכל (מבחינת הפחתת אי-הבנות, זמני מו"מ קצרים, ומניעת תנאים מקפחים העלולים לגרום לכישלון המכרז). במידה הולכת וגוברת, אם כן, נשמעים קולות הקוראים לאמץ את תקן FIDIC כבסיס לכל חווה בנייה בינלאומי, עם שינויים קלים לפי הצורך המקומי, במקום להמציא בכל פעם חווה חדש. קולות אלו מגיעים לא רק מהקהילה המשפטית אלא גם מהענף ההנדסי עצמו, שקורא לשיטה הוגנת ושיטתית יותר, כפי שבא לידי ביטוי למשל באימוץ חוזים שיתופיים דוגמת NEC בבריטניה (נושא מאמר סדרה בעברית על חוזים פורצי דרך).

סיכום: לקראת קודקס בין-לאומי של חוזה בנייה? לאור התהליכים המתוארים, מתבקשת השאלה האם מתקרב היום שבו דיני החוזים של הבנייה הבין-לאומית יכנסו במסמך רשמי אחד – מעין "אמנת וינה" של חוזה הבנייה. אמנם נכון לעכשיו אין יוזמה קונקרטית באו"ם לכינון אמנה כזו, אך המרכיבים הנדרשים כמעט כולם קיימים: מערכת כללים מפורטת ומקיפה (FIDIC), עקרונות-על משלימים (UNIDROIT)oas.orgoas.org, ו-רצון מדיני-כלכלי ליהנות מפירות האחדה (הביעו זאת מדינות במסגרת האו"ם, המציינות בדוחות Official Records את הצורך בהדרכה חוזית בתחום התשתיות). לא מן הנמנע שבשנים הבאות תקום במסגרת UNCITRAL או UNIDROIT קבוצת עבודה שתפקידה לגבש מדריך מחוקק לחוזה בנייה בין-לאומיים – מסמך שיקל על מדינות לאמץ עקרונות FIDIC בחקיקה מקומית או שישפך לצדדים רשימת כללי ברירת מחל להסכמה. מסמך כזה עשוי להעלות על הכתב את ה-"Lex Constructionis" שכבר קיימת דה פקטו: הוא יגדיר, למשל, את חובות המזמין והקבלן, את הליך ניהול השינויים, את נוהל הדרישות (claims) ואת סעדיהן, את עקרון הקצאת הסיכונים ועוד – הכל בשפה משפטית נייטרלית ובהסתמך על הניסיון המצטבר של עשרות שנים. אם יצליח מהלך כזה, הוא יהווה קודיפיקציה במלוא מובן המילה של דיני החוזים הבין-לאומיים של הבנייה.

עד אז, אנו נמצאים במצב ביניים: חלק מהדין כתוב במקורות "קשים" (חקיקה לאומית, תקנות מכרזים, אמנות בוררות), וחלקו מצוי במקורות "רכים" (חוזה מדף, עקרונות כלליים, הנחיות

פרק 7. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזה בנייה

ופרשנות פסיקתית). אך שני החלקים הללו, כפי שניסינו להראות, משתלבים זה בזה ויוצרים תמונה עקיבה למדי. ניתן אף לטעון שכבר כעת, הלכה למעשה, יש דין בין-לאומי של חוזי בנייה, רק שהוא שאוב ממספר מסמכים המחברים זה לזה – תקני FIDIC הם העיקרי שבהם, ולצדם עקרונות UNIDROIT, אמנות (ניו יורק) וחוקים מודליים (בוררות, PPP). עורכי דין מנוסים בענף יודעים לצטט מקורות אלה כמקשה אחת בפני טריבונלים, והטריבונלים מצדם מכירים אותם ומיישמים ברוח דומה ברחבי העולם. משמעות הדבר היא שהשאיפה לביטחון משפטי ולצדק מהותי בחוזי בנייה חוצי-גבולות הולכת ומתממשת, גם ללא “קודקס” רשמי.

עבור ישראל, יש חשיבות מעשית רבה בהצטרפות למגמה זו. הצלחת מיזמי תשתית גדולים – כבישים, רכבות, אנרגיה וכו’ – תלויה במידה רבה בהסכמים טובים ובמניעת סכסוכים. אימוץ תקני FIDIC ושילובם בדין הישראלי יקרבו את ישראל לסטנדרט הבין-לאומי, ימשכו גורמי חוץ להשקיע ויפתחו מחלוקות משום שכללי המשחק יהיו נהירים ושקופים לכל הצדדים. דבר דומה נכון גם למדינות אחרות במזרח התיכון (אשר כמה מהן כבר קדמו את ישראל בעניין זה) ולמדינות מתפתחות המחפשות נואשות מימון פרויקטים: משקיעים ותורמים מותנים לא פעם בשימוש בחוזי מודל כפי שקבעו גופים בין-לאומיים.

לסיכום, שילוב תקני FIDIC במערכות הנורמטיביות של UNIDROIT ו-UNCITRAL מהווה דוגמה מוצלחת של קונסיסטנציה משפטית טרנס-לאומית. הצדדים הפרטיים, הקהילה המשפטית הבין-לאומית ומוסדות בינלאומיים – כולם הכירו בערך של נורמות אחידות בענף הבנייה, ועובדים יחד להטמעתן. התוצאה עד כה היא צמצום פערים בין דינים לאומיים, והיווצרות “שפה חוזית” משותפת על-פני הגלובוס, המשרתת קבלנים, מזמינים ומהנדסים כאחד. דיני החוזים הבין-לאומיים בבנייה כפי שהם כיום משקפים כבר חלק ניכר מהעקרונות של FIDIC, UNIDROIT ו-UNCITRAL, ובכך מגשימים את החזון של התפתחות פרוגרסיבית וקודיפיקציה – חזון של משפט בינלאומי פרטי הרמוני, מודרני ויעיל.

כתודינ לו מנשניה השימיו

נוחיה אקדמית: 5.1.5 סינריק עפרפי

יצירת נורמות במשפט הבינלאומי. פיתוח פרוגרסיבי וקודיפיקציה של המשפט הבינלאומי.

רשימת מקורות

1. אקטוג, פ’ פ’. (2012). השוואת תנאי החוזה של תקני FIDIC (1999) והמדריך המשפטי של UNCITRAL מנקודת מבט של תביעות וסכסוכים: עבודת מאסטר. אוניברסיטת המזרח התיכון הטכנית.

2. אניסי, א’. (2021). אחיפת החלטות מועצת ההכרעה בסכסוכים של FIDIC באמצעות תיקון אמנת ניריורק משנת 1958. *Journal of Legal Affairs and Dispute Resolution in Engineering and Construction*, 13(2), 1061.10.1061/1943-4170.0000465/10.1061.(asce).

פרק 7. מנגנוני יישום מעשיים ואימפקט מדיני בקודיפיקציה של חוזי בנייה

3. בייקר, א'. (2009). חוזי FIDIC: דין ופרקטיקה. Informa.
4. בראקת, מ'. (2020). תפקידים חדשים מרכזיים ושינויים שהוכנסו במנגנון התביעות ויישוב הסכסוכים של 2017 FIDIC. *Journal of Legal Affairs and Dispute Resolution in Engineering and Construction*, 12(1), 1061-1066. (asce)la.1943-4170.0000355/10.1061.
5. בקיאשב, ק' א'. (2019). משפט בין-לאומי: ספר לימוד לסטודנטים. Prospekt.
6. ברייר, ו' (עורכת). (2024). משפט בנייה בין-לאומי: סקירה. Informa Law from Routledge.
7. בריג, ב', ומוטאי, י' מ'. (2016). *res publica* ו-*res mercatoria* בפרופורמות של FIDIC ושל הקוד האזרחי של הפדרציה הרוסית. *Bulletin of Economic Justice of the Russian Federation*, 1, 111-144.
8. דזואדה, ט'. (2021). אכיפת החלטות DAB במסגרת טפסי החוזים של FIDIC. בתוך *Construction Arbitration and Alternative Dispute Resolution* (עמ' 161-168). Informa Law from Routledge.
9. בית הדין הבין-לאומי לבוררות של לשכת המסחר הבין-לאומית. (2008). ICC. *International Court of Arbitration Bulletin*, 19(2).
10. קשנר, מ' ו'. (2016). דיני אחריות בין-לאומית: ספר לימוד. Prospekt.
11. קלה, ל'. (2018). דיני חוזי בנייה בין-לאומיים. Sons & John Wiley.
12. לוקשוק, י' י'. (2002). קודיפיקציה של דיני האחריות הבין-לאומית. *Moscow Journal of International Law*, 3, 3-15. 10.24833/0869-0049-2002-3-3-15.
13. מאנקן, ו'. (2018). על אדג'ודיקציה בענף הבנייה, כללי מועצת הסכסוכים של ICC והוראות מועצת הסכסוכים בתנאי החוזים של 2017 FIDIC. *McGill Journal of Dispute Resolution*, 5, 60.
14. אוסטרוב, נ' ו', ורומאשוב, י' ס'. (2014). על קודיפיקציה של המשפט הבין-לאומי. *Bulletin of the Russian University of Friendship of Peoples, Series: Legal Sciences*, 3, 217-224.
15. וראונקו, ו' א'. (2012). סיכויים ליישום חוזי FIDIC סטנדרטיים ברוסיה בפרקטיקה של רכש ציבורי. *International Public and Private Law*, 1, 10-13.

16. וורובייבה, י' א'. (2006). לסוגיית קודיפיקציה של דיני האחריות הבינלאומית: טיוטת מאמרים בדבר אחריותם של ארגונים בין-לאומיים.

17. זימננקו, ב' ל'. (2023). על חשיבות הפרקטיקה של גופי האמנות של האו"ם עבור בתי המשפט של הפדרציה הרוסית. Justice, 5(1), 54–90. 10.37399/2686-9241.2023.1.54-90.

© 2025 המשפט הבינלאומי של הבנייה